

Кинута напризволяще: українська економіка залишається заручницею владних чвар

Україна наближається до економічного обвалу – такі були прогнози іноземних політиків, дослідників і журналістів рік тому. Після Еквадору, який уже оголосив дефолт, в Україні були найвищі у світі виплати за зобов'язаннями на початку 2009 року. Однак Україна не зазнала дефолту. Тож звідки ця паніка? Запитайте українських та іноземних аналітиків, і від усіх почуєте одну й ту саму відповідь: політичний ризик – пише у своєму коментарі асоційований експерт МЦПД Джеймс Марсон. Він аргументує, чому українська економіка так часто стає заручницею владних чвар

У розпал кризи Президент Віктор Ющенко та Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко, за словами колишнього посла Росії в Україні Віктора Черномірдіна, "гризлися як собаки". Нездатні виробити реалістичний антикризовий план, вони показували одне на одного пальцем, обливали одне одного брудом і діяли наперекір одне одному.

Коли вибухнула криза восени 2008 року, Віктор Ющенко спробував оголосити парламентські вибори, намагаючись позбутися Юлії Тимошенко, тимчасом як ситуація в країні погіршувалася. Президент каже, що уряд вліз у величезні борги, щоб профінансувати дефіцит бюджету, а Прем'єр-міністр – що Національний банк, контрольований Президентом, є осередком корупції. Прем'єр-міністр каже, що завдяки новим газовим контрактам, підписаним з Росією в січні, усунуто пов'язаного з Президентом корумпованого посередника, а Президент: контракти – це камінь на шиї країни. І таке інше.

Помаранчевий дуєт аж ніяк не єдиний винуватець політичної

кризи. Впродовж року головним внеском очолюваної Віктором Януковичем опозиційної Партії регіонів було постійне блокування роботи парламенту, яке паралізувало законодавчу роботу. Потім була квола спроба вивести навесні на вулиці "народ" під гаслом "Кризі – ні". Далеко не конструктивна опозиція.

Важливу роль у боротьбі з кризою відіграє Міжнародний валютний фонд, який надав Україні майже 11 млрд. доларів США позики. Проте подальша співпраця перебуває під питанням, оскільки українська економіка залишається заручницею політичних амбіцій лідерів країни, які готуються до президентських виборів.

Юлія Тимошенко не підвищила ціни на газ, як обіцяла МВФ; Віктор Янукович обрав за мету руйнівне для бюджету зростання соціальних витрат; Віктор Ющенко, попри заборону МВФ, наприкінці жовтня підписав закон про підвищення зарплат і пенсій. Віктор Янукович і Віктор Ющенко затиснули Юлію Тимошенко в лещатах популістського маневру, збільшивши й без того великі бюджетні витрати

та ставлячи під загрозу подальше кредитування МВФ.

Утім, світло в кінці тунелю може засяяти. Демократична система в Україні означає, що через загальне розчарування та відсутність реформ Президента Віктора Ющенка навряд чи буде переобрано на другий термін.

Як наслідок, надалі змагання розгорнеться між Юлією Тимошенко та Віктором Януковичем. Відвівши країну від підводних рифів і просуваючи необхідні для співпраці з МВФ реформи, попри політичний параліч у владі, Прем'єр-міністр зарекомендувала себе здібним кризовим менеджером. У разі її перемоги команда Юлії Тимошенко обіцяє рік глибоких і всеосяжних реформ, хоча, звичайно, лише час покаже, чи справдяться ці заяви.

Віктор Янукович поки що мало розповів про свою програму, окрім того, що вона "об'єднає людей і владу" та покладе край, за його словами, "хаосу, беззаконню та економічній руїні", до чого призвели чвари між керівниками держави.

За будь-яких результатів президентських виборів дива в країні не станеться. Українське конституційне безладдя, яке не забезпечує чіткого розподілу повноважень між Президентом і Прем'єр-міністром, разом із жорстким політичним суперництвом і надалі стоятиме на заваді реформам. Однак новий Президент може дати поштовх для їх початку.

Що гірше, то краще

Підвищення соціальних стандартів, недавно затверджене парламентом, більше нагадує рейдерську атаку на активи країни, аніж усвідомлений крок до поліпшення рівня життя населення. Так само, як і дії рейдерів, воно супроводжувалося скандальними заявами, агресивними висловами та рукопашними бійками учасників. Так само, як і під час рейдерського нападу, справжні мотиви дійових осіб камуфлювалися погано підігнаними муляжами законності, справедливості та спільного блага

Що ж все таки відбулося в країні такого, що, судячи з коментарів політиків, думок експертів і репортажів журналістів, позбавило сну та апетиту Президента і Прем'єр-міністра, коаліцію та опозицію, Національний банк України та Міжнародний валютний фонд? Починаючи з першого листопада цього року, збільшено прожитковий мінімум і мінімальну заробітну плату – два базових показники, що є основою для розрахунку зарплат усіх працівників бюджетної сфери, більшої частини державних соціальних гарантій, а також відрахувань з фонду оплати праці всіх підприємств країни.

У результаті, якщо вірити розрахункам Міністерства фінансів України, на забезпечення нових соціальних стандартів знадобиться додатково 8 млрд. грн. цього року та 71 млрд. грн. – наступного. Тимчасом як зведені видатки Державного бюджету 2009 року становлять 274 млрд. грн. Отже, на кожен місяць цього року умовно припадає приблизно по 23 млрд. грн. запланованих бюджетних видатків, а на останні два, з яких починають діяти нові соціальні стандарти, – відповідно ще по 4 млрд. грн. додаткових видатків. Тобто видаткова частина державного бюджету України в розрахунку на місяць зростає на 17%.

Можна довго сперечатися, наскільки неупереджені та достовірні розрахунки Мінфіну, проте реальність така, що навіть у наявних цифрах бюджет нині повноцінно не виконується. Звичайно, не йдеться про його соціально захищений і найбільш політично чутливий складник: зарплати, пенсії та соціальні допомоги принаймні виплачують без особливих затримок. Скорочення цих видатків було б рівнозначне

політичному самогубству і для чинного, і для будь-якого іншого уряду. Утім, виконання державою своїх соціальних зобов'язань уже тривалий час фактично відбувається за рахунок інших, не так помітних широкому загалу, видатків бюджету.

І найгірше навіть не це. Припустимо, можна було б махнути рукою на нашу науку чи освіту, армію чи ЖКГ – лише б пенсіонери та багатодітні матері були ситі. Як казав професор Преображенський у відомій повісті Михайла Булгакова: "Нехай: якщо соціальна революція – не потрібно опалювати". Однак уся річ у тому, що номінальне зростання доходів населення є безпідставним з економічного погляду, оскільки не забезпечується ані зростанням ВВП, ані збільшенням продуктивності.

І це не може не позначитися на стані економіки загалом. Умовно кажучи, економіка такого не пробачає. За своєю природою вона є системою, що прагне до стану рівноваги. Якщо баланс порушується, економіка самостійно повернеться до нього підвищенням цін і подальшим знеціненням національної валюти.

Хоч як несподівано це звучить, проте дуже ймовірно, що саме на такий сценарій найбільше сподіваються всі сторони цієї політичної сутички. Подальша інфляція та девальвація гривні може виявитися рятувальним кругом і для чинного уряду, і для будь-якого іншого, сформованого після президентських виборів. У такому разі на забезпечення нових соціальних стандартів 2009 року знадобиться вже не близько одного млрд. доларів США, а, можливо, набагато менша сума. Навіть більше, такий розвиток подій цілком прийнятний для двох найвпливовіших політичних сил України. Адже падіння вартості

національної валюти означає зростання рентабельності експортних галузей промисловості, передусім металургійної, що зараз переживає не кращі часи та переважно контролюється представниками Партії регіонів і БЮТ. А в обвалі гривні завжди можна буде звинуватити політичних конкурентів або безсовісних спекулянтів.

Не викликає сумнівів той факт, що рішення про підняття соціальних стандартів є політичним кроком, що має погіршити і без того не найкращу ситуацію з виконанням державного бюджету і, таким чином, дискредитувати нинішній уряд і Прем'єр-міністра як одного з фаворитів майбутніх президентських виборів. Така ситуація повністю влаштовує представників інших політичних сил, що засвідчують результати голосування за законопроект з підвищення соціальних стандартів. Рішення ухвалювалося за принципом "що гірше, то краще", а всі його негативні наслідки гратимуть проти Прем'єр-міністра та на руку його політичним конкурентам.

Однак іронія полягає в тому, що уряд Юлії Тимошенко сам став заручником власного популізму та марнотратної соціальної політики. Адже саме на невинувато щедри соціальні виплати і спиралася великою мірою електоральна підтримка БЮТ. Згадаймо хоча б 1000 грн. компенсації вкладникам радянського Ощадбанку, що свого часу добряче підстобнули інфляцію. Тепер діяти всупереч власному позиціонуванню у свідомості виборців загрожує цій політичній силі втрата великої частини електорату. Таким чином уряд БЮТ опинився у патовій ситуації, коли будь-який хід ставить під удар його головну фігуру. "Білі" починають, проте не завжди виграють. ■

За додатковою інформацією звертайтеся до керівника програми "Соціальна економіка" Максима Бороди за телефоном (044) 484-44-00 чи електронною поштою mboroda@icps.kiev.ua.

вісник центру є двотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua.

Редактор **вісника центру** Ольга Львова (olvova@icps.kiev.ua)
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402
Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.

Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) – провідний український незалежний аналітичний центр, який був заснований за ініціатииви Інституту відкритого суспільства 1994 року. Наша місія – сприяти подальшій демократизації та модернізації України через продуману та поінформовану європеїзацію.

Директор Центру Ольга Шумило.

Адреса: вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050

Web: <http://www.icps.com.ua/>